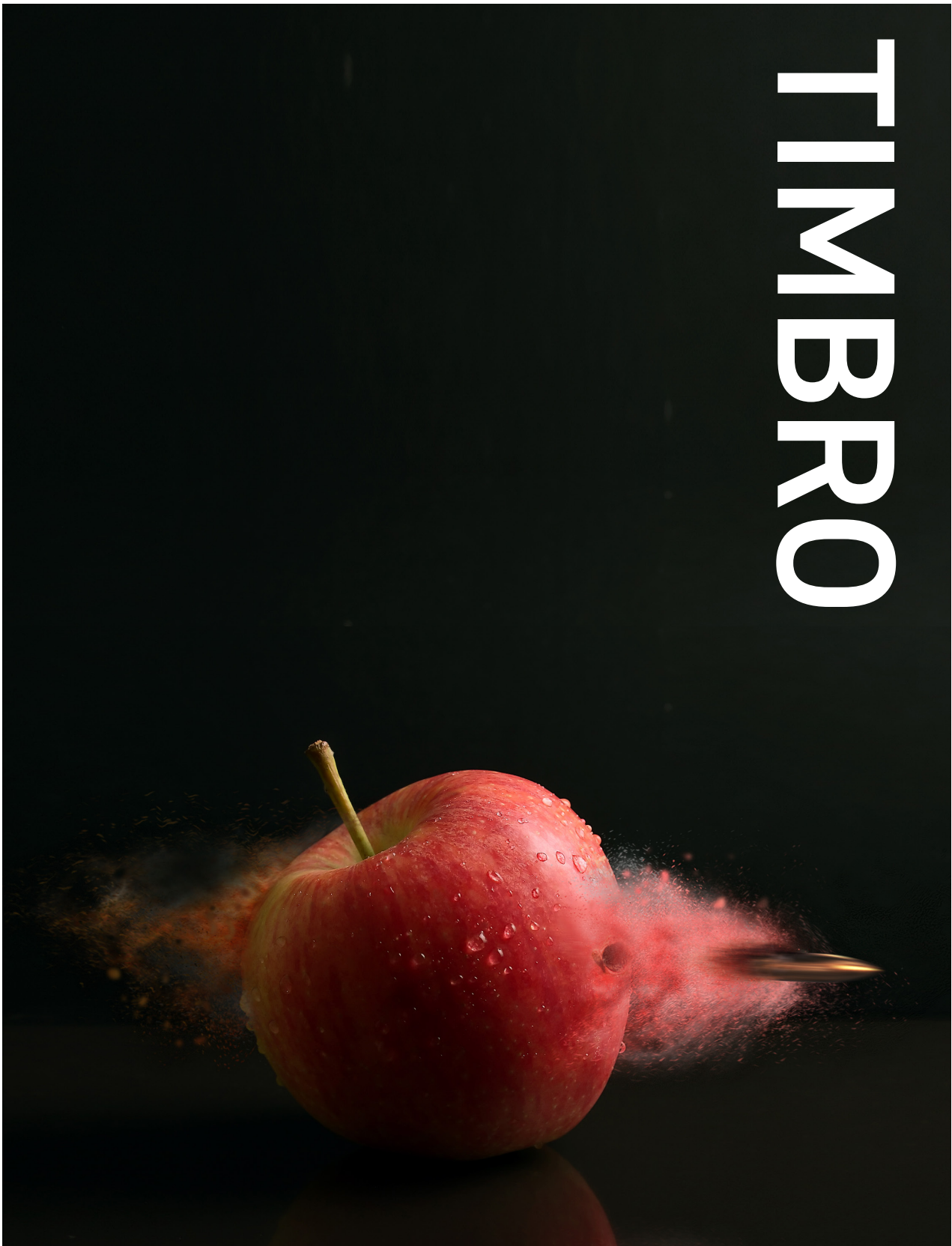

TIMBRO

**MYTER OCH FAKTA I DEBATTEN OM
SKOLMARKNADEN**

GABRIEL HELLER-SAHLGREN

MAJ 2020

OM FÖRFATTAREN

Gabriel Heller-Sahlgren är forskare vid Institutet för Näringslivsforskning och London School of Economics.

© Författaren och Timbro
Maj 2020
www.timbro.se
info@timbro.se
Sättning: Markus Konow
Omslag: Anders Meisner

SAMMANFATTNING

1990-talets skolvalsreformer har debatterats häftigt ända sedan de genomfördes. Kritiken mot reformerna har framför allt kommit från politiker och debattörer till vänster på den politiska skalan, men på senare tid har även borgerliga röster börjat ifrågasätta marknadskrafterna – och framför allt de vinstdrivande aktörerna.

Dessa röster pekar ofta på teoretiska resonemang om hur valfrihet och konkurrens i skolan kan ha negativa effekter – eftersom skolmarknader fungerar annorlunda än andra marknader – kombinerat med anekdoter om misskötsel bland privata aktörer.

Men för att avgöra hur skolmarknaden har påverkat utfallen räcker det inte med teori och anekdoter – man måste konsultera den empiriska forskningen på området. Även om den svenska skolmarknaden är långt ifrån optimalt utformad har den inte nödvändigtvis försämrat det svenska skolsystemet.

Den empiriska forskningen kan sammanfattas enligt följande:

- Skolvalet och friskolorna har haft ganska små men positiva effekter på kunskaperna och effektiviteten i grundskolan, som inte kan förklaras av betygsinflation. Dessa effekter har ökat över tid och blev tydliga först några år in på 2000-talet. Friskolornas bidrag kan framför allt härledas till deras konkurrens effekter på kommunala skolor. Effekterna av vinstdrivande och icke-vinstdrivande friskolor är ungefär lika stora.
- På gymnasiet höjer friskolorna elevers slutbetyg, sannolikheten att de tar examen efter tre år samt deras resultat på nationella prov i engelska och svenska. Likaså ökar friskolorna sannolikheten att eleverna läser vidare på universitetet året efter att de gått ut gymnasiet och att de tar minst 15 ECTS-poäng under det året. Det går inte att utesluta att effekterna beror på betygsinflation, men de positiva effekterna på högskolan tyder på att så inte är fallet.
- Det finns dock samtidigt tecken på att elever i fristående gymnasieskolor presterar något sämre på externt rättade prov än elever i kommunala gymnasieskolor – oavsett driftsform – men det är oklart om detta reflekterar ett orsakssamband. Forskningen tyder hursomhelst inte på att systemeffekterna har varit negativa i denna bemärkelse.
- Likvärdigheten har inte påverkats nämnvärt av skolvalet och friskolorna.
- Det finns tecken på att skolvalet och friskolorna har ökat skolsegregationen, men det är oklart om detta reflekterar ett orsakssamband då forskning tyder på att större möjligheter till skolval minskar bostadssegregationens effekter på skolsegregationen. Sorteringen efter elevers förutsättningar är starkast bland icke-vinstdrivande friskolor.
- Stödet för att friskolor och skolvalet ökar betygsinflationen på systemnivå över tid är svagt – och om det finns en effekt är den liten.

- Friskolor är mer generösa i rättningen av nationella prov än kommunala skolor i årskurs 9 och på gymnasiet (men inte i årskurs 3 och 5). Om något är icke-vinstdrivande friskolor mer generösa i rättningen än vinstdrivande friskolor.
- Forskningen finner samtidigt att kommunala skolor som omgärdas av friskolor är mer restriktiva i rättningen av nationella prov än kommunala skolor som inte gör det. Systemeffekten av friskolorna på betygsinflationen är därför noll. Totalt sett tyder resultaten på att skillnaderna i rättningen mellan fristående och kommunala skolor beror på en omfördelning av elever snarare än en kausal effekt av huvudman-naskap.

Med andra ord finns det inte mycket som tyder på att skolmarknaden har varit den katastrof som vissa borgerliga debattörer och politiker nu påstår – framförallt inte vinstintresset, som är skolmarknadens mest kritiserade element inom borgerligheten. Att kritiken mot marknadskrafterna växer i borgerliga led i dagens läge är speciellt märkligt då Sveriges kunskapsresultat i OECD:s PISA-undersökning har ökat markant sedan 2012. Det tidigare fallet har faktiskt helt raderats ut bland elever med åtminstone en förälder född i Sverige. Detta samtidigt som marknadskrafterna har vuxit sig starkare än någonsin.

Det finns självklart fortfarande problem som bör åtgärdas. Exempelvis bör man införa bättre kunskapskontroller och information samt en vassare skolinspektion. Man bör också i högre utsträckning använda lotterier i antagningssystemet när skolor har fler sökanden än platser, för att stärka alla elevers möjligheter att kunna komma in på den skola de väljer. Detta skulle stimulera konkurrensen ytterligare. Men trots att skolmarknaden har flera problem som bör åtgärdas har den alltså inte haft de negativa effekter som många kritiker påstår.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION	6
TEORETISK BAKGRUND.....	8
EFFEKTERNA AV SKOLVAL OCH FRISKOLOR I SVERIGE	9
<i>Effekten på kvalitet och kostnader</i>	<i>9</i>
<i>Effekten på likvärdigheten.....</i>	<i>10</i>
<i>Effekten på segregationen.....</i>	<i>11</i>
<i>Effekten på betygsinflationen och rättningen</i>	<i>12</i>
SLUTSATSER.....	14
REFERENSER	16

INTRODUKTION

Ända sedan skolvals- och friskolereformerna genomfördes under tidiga 1990-talet har de varit föremål för het debatt. Kritiken mot reformerna har varit kontinuerlig och har framförallt kommit från politiker och debattörer till vänster på den politiska skalan, som länge kopplade dem till det svenska fallet i internationella elevundersökningar som PISA och TIMSS.

Under det senaste decenniet har dock även borgerliga röster börjat ifrågasätta reformerna – och framför allt de vinstdrivande aktörerna. Förändringen i debatten påbörjades i kölvattnet av Dagens Nyheters rapportering om ”Carema-skandalen” i äldrevården, som intensifierade debatten om marknadskrafterna i välfärden generellt. Anna Dahlberg (2012) beklagade sig i Expressen att ”Sverige har förvandlats till en experimentverkstad för välfärdstjänster”. Enligt Dahlberg fanns det inte några belegg för att marknaderna hade lett till högre kvalitet och att högern därför måste ”erkänna den existentiella kris som valfrihetsrevolutionen nu genomlider”. Detta gällde framförallt skolan, som enligt Dahlberg ”lämpar sig minst för att drivas med vinstintresse”. Ledarsidan på Expressen har sedan dess drivit ett generellt marknadskritiskt perspektiv genom åren (t.ex. Dahlberg 2016; Expressen 2016).

Men det perspektivet fick länge inget större fotfäste i borgerligheten mer generellt. Reepalu-utredningens förslag om vinstbegränsningar bemöttes exempelvis mest av avfärdanden (se t.ex. Delling 2017; Ludvigsson 2017). Att avskaffa eller kraftigt begränsa marknadskrafterna inom skolan fick alltså inte något starkt stöd i borgerliga led. Däremot föreslog de borgerliga partierna under denna period starkare kvalitetskrav för att förbättra marknadens effekter (se t.ex. Moderaterna 2017).

Men efter att Reepaluutredningens efterdyningar lagt sig började fler högerröster attackera skolmarknaden. Dessa stämde in i kritiken om att borgerligheten måste ”stå emot de privilegierade särintressena” (Boström 2020a) och att man

måste ”erkänna borgerlighetens misstag” (Hedvall 2020). Men har skolmarknaden verkligen haft de effekter som de nya kritikerna påstår? Debatten är full av påståenden och anekdoter, men saknar referenser till empiriska studier. Efter en kort inledande diskussion om de teoretiska argument som ofta används i debatten, går den här rapporten igenom den empiriska forskningen om effekterna av de svenska skolvalsreformerna på effektiviteten, likvärdigheten, segregationen och betygsinflationen i det svenska skolsystemet.

Forskningen visar att skolalet och friskolorna har haft små men positiva effekter på kunskaperna och effektiviteten i grundskolan. Friskolornas bidrag kan framför allt härledas till deras konkurrens effekter på kommunala skolor. Effekterna av vinstdrivande och icke-vinstdrivande friskolor är ungefär lika stora.

På gymnasiet är effekterna mer osäkra. Att gå på en friskola har positiva effekter på slutbetyget, sannolikheten att man tar examen inom tre år samt resultatet på nationella prov i engelska och svenska (men inte matematik). Likaså ökar friskolorna sannolikheten att eleverna läser vidare på universitetet året efter att de gått ut gymnasiet och att de tar minst 15 ECTS-poäng under det året. Det går inte att utesluta att effekterna beror på betygsinflation, men de positiva effekterna på högskolan tyder på att så inte är fallet.

Det finns samtidigt tecken på att elever i fristående gymnasieskolor presterar något sämre på externt rättade prov än elever i kommunala gymnasieskolor – oavsett driftsform – men det är oklart om detta reflekterar ett orsakssamband. Hursomhelst indikerar inte forskningen att effekterna har varit negativa på systemnivå i denna bemärkelse.

Totalt sett indikerar forskningen inte heller att likvärdigheten har påverkats nämnvärt av skolalet och friskolorna. Och medan det finns tecken på att reformerna kan ha ökat skolsegregationen är det oklart om detta reflekterar ett orsakssamband, då forskning tyder på att större möjligheter till

skolval minskar bostadssegregationens effekter på skolsegregationen. Att attackera specifikt vinstintresset i detta sammanhang håller hursomhelst inte: sorteringen efter elevers förutsättningar är starkast bland icke-vinstdrivande friskolor.

Stödet för att friskolor och skolvalet ökar betygsinflationen på systemnivå över tid är också svagt – och om det finns en effekt är den liten. Friskolor är dock något mer generösa i rättningen av nationella prov än kommunala skolor, bland elever i årskurs nio och på gymnasiet (men inte i årkurs 3 och 5). Intressant nog är dock icke-vinstdrivande friskolor om något generösare i rättningen än vinstdrivande friskolor. Forskningen finner också att kommunala skolor som omgärdas av friskolor är mer restriktiva i rättningen än kommunala skolor som inte gör det. Systemeffekten är därför noll. Forskningen tyder i stället på att skillnaderna som existerar mellan fristående och kommunala skolor beror på en omfördelning av elever snarare än en kausal effekt av huvudmannaskap.

Med andra ord finns det inte mycket som tyder på att skolmarknaden har varit den katastrof som vissa borgerliga röster nu påstår. Att kritiken mot marknadskrafterna växer i borgerliga led just nu är också märkligt då de svenska kunskapsresultaten har ökat markant sedan 2012 – och fallet i OECD:s PISA-undersökning faktiskt helt har raderats ut bland elever med åtminstone en förälder född i Sverige (se Heller-Sahlgren 2020). Detta samtidigt som fristående aktörer, framförallt de vinstdrivande, har ökat sina marknadsandelar och konkurrensen har ökat. Det fanns aldrig något stöd för att marknaden låg bakom fallet under sent 90-tal och 00-talet; nu finns det knappt något kunskapsfall att förklara.

Detta betyder inte att den svenska skolmarknaden är väl utformad. Långt ifrån. Informationsutbudet är exempelvis påvert och betygsättningen inte rättssäker. Antagningsmetoderna när skolorna har fler sökanden än platser – huvudsakligen kötid och närhetsprincip – gör samtidigt att alla elever inte har lika stor chans att komma in på den skola de har valt (se t.ex. Heller-Sahlgren 2013a; Heller-Sahlgren och Jordahl 2016; Heller-Sahlgren 2019).

Man bör ta dessa problem på allvar och föreslå lösningar. Exempel inkluderar bättre kunskapskontroller – och information som skapas från dessa kontroller – samt en skolinspektion som i högre utsträckning fokuserar på skolors kvalitet, vidtar åtgärder om den är för låg och tillhandahåller kvalitetsinformation till föräldrar och myndigheter. Man bör också stärka alla elevers möjligheter att komma in på den skola de har valt, vilket skulle underlättas om man antog åtminstone en viss grupp i både fristående och kommunala skolor som har fler sökanden än platser med lotterier.

Men man måste kunna hålla två saker i huvudet samtidigt: bara för att skolmarknaden inte är perfekt betyder det inte att den har sänkt skolresultaten. Framför allt finns det i princip ingenting som tyder på att den svenska skolan skulle bli bättre om man avskaffade vinstintresset, som är skolmarknadens mest kritiserade element inom borgerligheten för tillfället. I stället för att slösa tid och energi på saker som i bästa fall inte kommer ha några effekter alls – och som i värsta fall kommer försämra situationen – bör man ta tag i de problem som faktiskt existerar.

TEORETISK BAKGRUND

Det finns teoretiska skäl att anta att skolval och friskolor kan höja kunskaperna och effektiviteten, om skolvalet (1) förbättrar matchningen mellan elever och skolor, (2) leder till en omfördelning av elever till skolor med högre kvalitet, och/eller (3) konkurrensen som skolvalet och friskolorna skapar tvingar alla skolor att höja sig (Heller-Sahlgren 2013b).

Teorin bygger dock på antaganden om att skolmarknader generellt fungerar som andra marknader. Men det är inte säkert att de gör det (se Heller-Sahlgren 2013b). Detta bland annat för att det finns informationsasymmetrier mellan producenter och konsumenter. Utbildningskvalitet är komplex och svårbedömd av föräldrar. Ekonomisk teori är också oklar om konkurrens på marknader där det är svårt att förstå, identifiera och kontraktera kvalitet faktiskt bör leda till förbättringar (se t.ex. Macleod och Urquiola 2012). Aktörer kan i sådana situationer utnyttja informationsasymmetrierna och fokusera på att sänka kostnaderna i stället för att höja kvaliteten. För att åtgärda dessa problem är risken att marknaden kräver en större kontrollapparat, vilket påstås erodera den professionella autonomi och därför leda till sämre kvalitet (se t.ex. Vlachos 2012). Dessa teoretiska argument har använts frekvent av marknadskritiska borgerliga debattörer (se t.ex. Boström 2020a, 2020b; Dahlberg 2012).

Det kan naturligtvis också vara så att specifikt den svenska skolmarknaden inte fungerar väl på grund av dålig design. Eftersom det inte finns några objektiva kunskapskontroller finns det en risk att marknaden endast orsakar betygsinflation. Om föräldrar inte värderar kunskapsmässig

kvalitet – eller inte har tillräcklig information om sådan kvalitet – är det heller inte säkert att skolval och konkurrens leder till högre resultat, oavsett om kunskapskontrollerna är objektiva eller inte (se Heller-Sahlgren och Jordahl 2016).

Effekterna på skolegregationen är också teoretiskt oklara. Om skolval frikopplas från bostadsvalet kan detta mildra bostadssegregationens effekter på skolegregationen. Men beroende på hur föräldrar väljer skola kan utökade valmöjligheter också leda till högre skolegregation. Samtidigt är det viktigt att notera att utökad valfrihet kan påverka bostadssegregationen i sig, eftersom incitamenten att bosätta sig närmare den skola man föredrar minskar. Teoretiska modeller förutspår därför att större möjligheter till skolval som frikopplas bostaden minskar bostadssegregationen (se Brunner 2014; Heller-Sahlgren 2013c).

Hur likvärdigheten påverkas beror samtidigt på vilka grupper som tjänar mest på systemet – vilket också är teoretiskt oklart. Om skolval och friskolor ökar skolegregationen kan det ha negativa effekter på likvärdigheten – eftersom mer utsatta grupper skulle kunna förlora mer på sådan segregation – men samtidigt kan dessa grupper också tjäna mer på effekterna på kunskaperna. Återigen är frågan alltså vilka nettoeffekter skolvalet har bland olika elevgrupper, snarare än huruvida en specifik mekanism är positiv eller negativ i sig (Heller-Sahlgren 2013c).

Med andra ord är teorin om skolmarknadens effekter oklar. Men teori kan aldrig avgöra hur någonting fungerar – för att ta reda på detta måste man analysera den empiriska forskningen.

EFFEKTERNA AV SKOLVAL OCH FRISKOLOR I SVERIGE

Sedan 1990-talet har ett antal studier försökt utvärdera effekterna av skolvalet och friskolorna. Här diskuteras de viktigaste slutsatserna från den starkaste forskningen på området.

Effekten på kvalitet och kostnader

I den mest uppmärksammade analysen kring friskolornas effekter i grundskolan finner Böhlmark och Lindahl (2015) att en högre andel elever i friskolor – oavsett om dessa är vinstdrivande eller icke-vinstdrivande – stärker elevers prestationer. En ökning av andelen elever i fristående skolor med 10 procentenheter i kommunerna leder till 1,8 percentiler högre resultat i nationella prov i engelska och matematik (motsvarande 0,04 standardavvikelser). Effekterna är liknande på slutbetygen samt elevernas långsiktiga akademiska utfall i gymnasiet och på högskolan. Författarna visar också att de positiva effekterna ökar över tid – och faktiskt endast blir statistiskt tydliga först 11 år efter friskolereformen – vilket tyder på att det tar viss tid innan konkurrensen påverkar kunskaperna positivt och att det krävs en viss nivå av konkurrens innan effekterna blir tydliga.

Författarna finner även att friskolornas påverkan är positiv när de studerar resultaten från den internationella undersökningen TIMSS: 10 procentenheter högre elevandelar i fristående skolor leder till cirka 7 poäng högre TIMSS-resultat (motsvarande 0,10 standardavvikelser), alltså en något starkare effekt än när författarna studerar

nationella prov. Forskningen tyder därför på att friskolekonkurrensen minskade fallet som skedde i internationella prov under det sena 1990-talet och det första decenniet på 2000-talet.¹

Intressant nog drivs effekterna i princip helt och hållet av att friskolekonkurrensen gör att kommunala skolor höjer sig, snarare än att friskolor har bättre resultat än kommunala skolor; effekterna är nästan lika stora när man endast studerar elever i kommunala skolor.²

Samtidigt finner författarna inga tecken på att friskolekonkurrensen ökar kostnaderna i genomsnitt – om något tyder resultaten i stället på att den driver ned kostnaderna. Totalt sett finner studien därför små men positiva effekter av friskolorna på effektiviteten i snitt.

Liknande slutsatser nås av andra författare som studerar skolvalet mer generellt. Wondratschek m.fl. (2013) använder en ansats som bygger på att skolvalsreformen i högre utsträckning påverkade elever med många skolor nära hemmet mer än elever med få skolor nära hemmet (eftersom de förstnämnda i praktiken fick fler valmöjligheter än de sistnämnda efter reformen). Författarna finner att nio extra skolor inom rimligt avstånd till hemmet leder till 0,56 högre procentpoäng, vilket är en liten effekt. Skolvalet hade dock generellt inga långsiktiga genomsnittliga effekter på elevernas utbildningsutfall, kriminalitet eller hälsa, men kan ha höjt elevernas framtida resultat på mönstringsprovet något samt i viss

1 Hennerdal m.fl. (2020) har sedan dess ifrågasatt Böhlmark och Lindahls resultat. Hennerdal m.fl. finner själva endast blandat stöd till idén att friskolorna höjer resultaten i grundskolan, beroende på vilken modell som används. Deras studie lider dock av flera problem som gör att den inte är lika tillförlitlig som Böhlmark och Lindahls analys. Viktigast är att Hennerdal m.fl. använder en metod som inte kan fånga upp friskolekonkurrensens kausala effekter. Författarna studerar helt enkelt korrelationen mellan andelen elever som går i fristående skolor i kommunen och elevernas resultat i årskurs nio med hjälp av tvärsnittsanalyser år för år. Denna metod skiljer sig från Böhlmark och Lindahls ansatser, som analyserar huruvida förändringar i andelen elever i friskolor leder till förändringar i de olika utfallen över tid. Detta gör att de tar hänsyn till alla konstanta skillnader – synliga och osynliga – mellan kommunerna som både påverkar andelen friskoleelever och elevernas resultat. Likaså tar de hänsyn till förändringar i flera observerbara faktorer på kommunnivå som samvarierar med friskolekonkurrensen. Vidare studerar Hennerdal m.fl. endast ett enda utfall – meritvärdet i årskurs nio – medan Böhlmark och Lindahl studerar ett stort antal utfall, inklusive TIMSS-resultaten. Trots allt detta är det ändå iögonfallande att Hennerdal m.fl. faktiskt också finner en positiv relation mellan andelen elever i friskolor och elevernas meritvärden i alla modeller utom en: när de justerar för elevsammansättningen (genomsnittet av de olika bakgrundsvariablerna) på skolan. Detta är inte att föredra då genomsnittliga variabler på skolnivå riskerar att justera för kvaliteten på skolorna som eleverna går på – vilket är en mekanism som kan förklara varför friskolekonkurrensen är positivt kopplade till elevernas utfall (se Heller-Sahlgren 2017).

2 Analyser finner att 15-åriga elever på fristående skolor presterade bättre än 15-åriga elever på kommunala skolor i PISA år 2012 och 2018, medan det inte fanns några skillnader år 2003 och 2015, när man justerar för bakgrundsvariabler (se Heller-Sahlgren och Sanandaji 2016; Heller-Sahlgren 2017; Heller-Sahlgren kommande). När man studerar svenska kunskapskontroller når elever i fristående skolor – både vinstdrivande och icke-vinstdrivande – något bättre resultat än elever i kommunala grundskolor, även när man jämför bakgrundsvariabler, tidigare resultat och prestationer bland elevernas syskon (Holmlund m.fl. 2019).

mån haft positiva hälsoeffekter när eleverna var 22 år gamla. De senare effekterna är dock osäkra.³

Totalt sett tyder i varje fall forskningen på att skolvalet och friskolorna har haft små men positiva effekter på kunskaperna och effektiviteten i den svenska grundskolan.⁴

När det gäller gymnasieskolan är bilden mer otydlig. Det finns stöd för att friskolorna underpresterar något i externt rättade nationella prov, vilket gäller både icke-vinstdrivande och vinstdrivande friskolor i lika hög grad. Eftersom friskolor på gymnasienivå generellt har elever med sämre meritvärde med sig från nionde klass i urvalet som studeras är det dock oklart huruvida denna effekt är kausal. Detta stöds av faktumet att andelen elever som studerar på fristående gymnasieskolor om något är relaterad till högre resultat i kommunala skolor – och att systemeffekten på kommunnivå därför är noll eller till och med positiv (Tyrefors Hinnerich och Vlachos 2017).⁵

En studie från Skolverket (2018a) finner samtidigt att elever som läste högskoleförberedande program på fristående gymnasieskolor presterar sämre under första året på högskolan än elever som läste högskoleförberedande program på kommunala gymnasieskolor, efter justering för bakgrundsvariabler. Detta trots att eleverna i fristående skolor har något högre gymnasiebetyg, vilket man också justerar för. Det finns dock flera skäl att vara försiktig i tolkningen av analysen. Exempelvis använder man som utfallsmått andelen avklarade högskolepoäng som studenten är registrerad för; om man är registrerad för fler poäng ökar sannolikt risken att man får sämre resultat. Man analyserar också endast elever som började studera på högskola eller universitet direkt efter gymnasiet – och inte hoppar av högskoleutbildningen under första året – vilket riskerar att snedvrider urvalet.

Detta gör det svårt att dra slutsatser om orsaks-samband från studien.

Intressant nog finner en ny studie – som bättre jämför lika med lika och inkluderar elever på både högskoleförberedande program samt yrkesprogram – att friskolegymnasier höjer elevers slutbetyg, sannolikheten att de ta examen efter tre år samt deras resultat på nationella prov i engelska och svenska (men inte i matematik). Likaså ökar friskolorna sannolikheten att eleverna läser vidare på universitetet året efter att de gått ut gymnasiet och att de når minst 15 ECTS-poäng under det året (Edmark och Persson 2020).⁶ Detta talar emot Skolverkets (2018) studie och tyder på att alltså på att gymnasiefriskolor gör att eleverna klarar sig bättre även på högskolan. Det går inte helt och hållet att avgöra om effekterna beror på betygsinflation, men effekterna på högskolan tyder på att så inte är fallet.

På gymnasienivå är slutsatserna alltså något osäkra, men forskningen tyder hursomhelst inte hittills på att systemeffekterna har varit negativa i snitt.

Effekten på likvärdigheten

Likvärdigheten är ett otydligt begrepp, men kan definieras som storleken på resultatskillnaderna mellan elever generellt sett eller mellan elever med olika bakgrund.

Forskningen tyder inte på att skolvalet och friskolorna har varit negativa för likvärdigheten. Böhlmark och Holmlund (2011) analyserar effekten av en ökad andel elever i friskolor på betygsvariansen. De finner ingenting som tyder på att spridningen mellan elever ökar på grund av att andelen elever i friskolor ökar. Böhlmark och Lindahl (2007) finner samtidigt inga skillnader mellan effekterna av friskolekonkurrensen bero-

3 Att analysen grundas på de valmöjligheter och den konkurrens som existerade innan reformen och som "släpptes fri" av att man utökade möjligheterna att välja skola är viktigt för tolkningen av effekterna. Möjligheten att välja kommunala skolor som inte ligger nära hemmet var (och är) i praktiken begränsad till föräldrar som väljer skolor med färre sökanden än platser, eftersom man använder närhetsprincipen som utslagningsmetod när skolorna har fler sökanden än platser. Skolvalsmåttet är också snävare än i analysen av friskolornas effekter – där varje kommun antas vara en marknad – vilket också kan förklara varför effekterna är mindre.

4 Holmlund m.fl. (2014) finner liknande (men något svagare) resultat, både när det gäller effekterna av friskolekonkurrensen och kommunalt skolval. Metoden och perioden som analyseras skiljer sig dock något.

5 Koefficienterna är aldrig statistiskt signifikanta, men de är positiva och nästan statistiskt signifikanta i vissa modeller (se deras tabell A8).

6 Författarna finner även en negativ effekt av friskolor på sannolikheten att eleverna har en inkomst ett år efter att de tagit examen, vilket inte är så konstigt eftersom de i högre utsträckning läser på högskola vid den tidpunkten. Mycket riktigt är effektstorleken vad gäller sannolikheten att eleverna läser vidare något starkare än den negativa effekten på sannolikheten att eleverna har en inkomst.

ende på utländsk bakgrund eller familjeinkomst, men att den positiva effekten är något starkare bland elever som har föräldrar med hög utbildning. Sammantaget tyder analyserna dock på att friskolorna i genomsnitt inte har haft några större effekter på likvärdigheten i grundskolan.

När det gäller valmöjligheter mer generellt finner Fredriksson och Vlachos (2011) inga tecken på att förändringen i betygsspridning och spridningen i provresultat mellan de högst och lägst presterande eleverna skiljer sig mellan kommuner med endast en skola och kommuner med fler än en skola (där föräldrar har fler valmöjligheter). Edmark m.fl. (2014) visar samtidigt att skolvalet om något har haft större positiva effekter bland mer utsatta elever, även om skillnaderna är ganska små.

På gymnasienivå finner Tyrefors Hinnerich och Vlachos (2017) att den negativa effekten av friskolorna inte gäller elever med utländsk bakgrund och elever med mer utbildade föräldrar. Enligt dessa estimat påverkas alltså den etniska och socioekonomiska likvärdigheten olika. De finner inga statistiskt säkerställda skillnader bland elever med olika meritvärden från grundskolan. De studerar dock inte effekterna på kommunnivå och det är därför oklart hur likvärdigheten påverkas i snitt i kommunerna. Dessutom bör det återigen framhållas att det är oklart huruvida resultaten på skolnivå faktiskt fångar upp ett orsakssamband.

Totalt sett indikerar resultaten därför att likvärdigheten inte har påverkats nämnvärt av skolvalet och friskolorna.

Effekten på segregationen

Skolvalets och friskolornas effekter på skolsegregationen är svåra att studera. Vissa studier analyserar hur skolsegregationen skulle påverkas om man i stället för skolval hade använt en strikt närhetsprincip. De gör detta genom att fiktivt fördela om elevsammansättningen i enlighet med hur den skulle ha varit om man hade använt närhetsprincipen. Östh m.fl. (2013) finner att betygsvariansen mellan skolor skulle ha varit lägre om man hade

allokerat elever efter närhetsprincipen jämfört med hur verkligheten ser ut.

En annan ansats har varit att analysera hur friskolorna och de kommunala har påverkat skolsegregationen genom att studera förändringar över tid. Böhlmark m.fl. (2016) finner tecken på att friskolorna ökar skolsegregationen. En ökning i friskoleandelen som motsvarar genomsnittet i alla kommuner mellan 1993 och 2009 förklarar 18 procent av den ökande etniska segregationen mellan skolor under samma period. När man endast tar hänsyn till segregationen mellan utrikes och inrikes födda förklarar friskolorna 65 procent av förändringen, men författarna menar att detta är missvisande då den totala ökningen i segregationen efter det mättet är liten. Det finns också tecken på att mer kommunalt skolval ökar segregationen något.

När det gäller den socioekonomiska segregationen är analysen långt ifrån tydlig. Friskolorna verkar ha vissa segregerande effekter där också, men det är svårt att avgöra om detta beror på effekterna på den etniska segregationen (som i sin tur såklart kan påverka den socioekonomiska segregationen). Faktum är att den socioekonomiska segregationen i kommuner där fler utövar skolval – antingen kommunalt eller fristående – är nästan exakt lika stor i slutet av perioden som precis innan skolvalet infördes. Detta till skillnad från den etniska skolsegregationen, som är mycket högre i kommuner där fler utnyttjar skolvalet jämfört med precis före reformerna. Förändringen sammanfaller också med kraftigt ökad invandring: möjligheterna till segregation på den fronten är helt enkelt mycket större i dag än den var i början på 1990-talet.

Överlag finner författarna samtidigt att den ökande bostadssegregationen är den enskilt viktigaste förklaringen till den ökande skolsegregationen – och mycket viktigare än friskolorna och skolvalet.⁷ Inte heller finner Böhlmark m.fl. (2016) tecken på att de fristående skolornas etableringsmönster i sig har ökat skolsegregationen – om något är relationen faktiskt snarare tvärtom.

⁷ Liknande resultat rapporteras av Holmlund m.fl. (2019).

I en annan studie som analyserar data mellan 2000 och 2012 finner Brandén och Bygren (2018) också att större möjligheter att välja fristående och kommunala skolor samvarierar med ökad etnisk och socioekonomisk skolsegregation år för år i ett kortsiktigt perspektiv, när man justerar för förändringar i bostadssegregationen.

Inga av ovanstående studier tar dock hänsyn till problemet som noterades i avsnitt 2: skolvalsreformer kan också påverka förändringar i bostadssegregationen. Om reformerna inte hade införts kan man tänka sig att föräldrar i kommuner där fler nyttjade skolvalet efter reformerna i ett längre perspektiv hade flyttat för att få in sina barn i de skolor de föredrar. Om så är fallet finns det också skäl att tro att bostadssegregationens effekter på skolsegregationen skulle kunna vara mindre än de hade varit utan reformerna. Detta fångas inte upp av ovanstående analyser, men internationell forskning tyder på att större möjligheter till skolval som frikopplas från bostaden minskar bostadssegregationen (se Bibler och Billings 2019; Billings m.fl. 2018; Brunner m.fl. 2012; Brunner 2014; Heller-Sahlgren 2013c). En amerikansk studie visar mycket riktigt att till och med ganska modest utökade möjligheter att välja skola utanför skoldistriktet som elever bor i ”minskar skillnader i huspriser och bostadssegregationen efter inkomst mellan skoldistrikten” (Brunner 2014, s. 82). Forskning finner också att bemedlade svenska barnfamiljer i högre utsträckning flyttar strax innan barnen ska börja skolan – och att de på så sätt placerar sina barn i skolor med elever med starkare socioekonomisk bakgrund än vad de annars skulle ha gjort. Detta tyder på att även svenska föräldrar använder bostadsmarknaden för att välja skola med hjälp av närhetsprincipen (Andersson 2019).

Intressant nog tyder en del saker på att förändringen i skolsegregationen före skolvalsreformerna förutspår utvecklingen av andelen elever som utnyttjar skolvalet efter reformerna. Böhlmark m.fl. (2016) finner till exempel att skolsegre-

gationen efter föräldrarnas utbildningsbakgrund ökar speciellt mycket under åren före reformerna i kommuner där befolkningen utnyttjar skolvalet i högre grad efter reformerna. Det finns i viss utsträckning sådana tecken också när det gäller den etniska segregationen.

I en mer formell ”placebo-analys” finner författarna samtidigt mycket riktigt att större utnyttjande av skolval efter reformerna korrelerar med ökning i den socioekonomiska skolsegregationen redan innan reformerna genomfördes (Böhlmark m.fl. 2015). Detta tyder på att utvecklingen i andelen elever som utnyttjar skolvalet efter reformerna kan ha påverkats av den redan ökande skolsegregationen, snarare än vice versa.

Det är också värt att notera att ingenting tyder på att vinstdrivande skolor skulle vara mer segregande än icke-vinstdrivande skolor – tvärtom är sorteringen efter elevernas förutsättningar starkare till de icke-vinstdrivande friskolorna (Holmlund m.fl. 2019). Och även om skovalsreformerna har ökat skolsegregationen i snitt finns det alltså ingenting som tyder på att detta har påverkat resultaten eller likvärdigheten negativt i snitt.⁸

Effekten på betygsinflationen och rättningen

Forskning har studerat om friskolorna påverkar betygsinflationen och skillnader i rättningen av nationella prov.

Det finns tecken på att fristående skolor oftare sätter högre betyg i jämförelse med hur eleverna presterar på nationella prov (se Edmark och Persson 2020; Vlachos 2018). Dock är det oklart vad detta innebär, då även de nationella proven rättas internt och inte är tänkta att vara examensprov. Betygsättningen på proven kan även användas i pedagogiskt syfte.

Holmlund m.fl. (2014) jämför i stället hur elever på samma gymnasieskola och med samma betyg i årskurs 9 presterar i kärnämnen under första året på gymnasiet. Om fristående grundskolor är mindre restriktiva i betygsättningen bör deras elever klara sig sämre under första året på

⁸ Detta stöds också av forskningen om kamrateffekter, som överlag inte tyder på att mer blandade skolor påverkar elevers resultat positivt (se Heller-Sahlgren 2015).

gymnasiet. Författarna finner inga tydliga tecken på det.⁹ De finner dock att fristående gymnasieskolor sätter högre betyg på dessa kurser, när man jämför elever som gick på samma grundskola och med samma grundskolebetyg. Detta skulle kunna tyda på mindre restriktiv betygssättning, men författarna kan inte heller utesluta att det beror på att fristående gymnasieskolor helt enkelt är bättre på att höja elevers kunskaper under det första året.

Friskolekonkurrensen tycks samtidigt inte ha en tydlig effekt på betygsinflationen över tid – en studie finner i stället negativa effekter. Forskningen finner tecken på att konkurrens mellan kommunala skolor ökar betygsinflationen något, men effekterna är återigen svaga och är något känsliga för vilket mått på betygsinflation/konkurrens som används (se Böhlmark och Lindahl 2015; Holmlund m.fl. 2014; Vlachos 2010, 2018). Stödet för att friskolor och skolvalet ökar inflationen på systemnivå är alltså svagt – och om det finns en effekt är den liten.

Problemet med ovanstående studier är dock att de alla analyserar olika kunskapskontroller som alla rättas internt, vilket gör det svårare att tolka vad resultaten egentligen betyder. Den starkaste forskningen analyserar i stället skillnader i

intern och extern rättning av samma nationella prov. Friskolorna är något generösare i rättningen av nationella prov bland elever i årskurs 9 och på gymnasiet. Det finns dock inga skillnader i låg- och mellanstadiet. Intressant nog är icke-vinstdrivande friskolor om något mer generösa i rättningen än vinstdrivande friskolor (Tyrefors Hinnerich och Vlachos 2012, 2013, 2017).

Friskolekonkurrensen överlag har dock ingen relation med hur generös rättningen är på systemnivå, vare sig i grundskolan eller gymnasieskolan (Tyrefors Hinnerich och Vlachos 2012, 2013, 2017). Om något är systemeffekten faktiskt negativ. Detta beror på att kommunala skolor som omgärdas av friskolor är mer restriktiva i rättningen av nationella prov än kommunala skolor som inte är omgärdade av friskolor (Tyrefors Hinnerich och Vlachos 2012, 2013, 2017). En rimlig förklaring till detta märkliga mönster är att skillnaderna i rättning mellan fristående och kommunala skolor beror på att elever/föräldrar som i högre utsträckning pressar skolorna för att få högre betyg oftare hamnar på fristående skolor än elever/föräldrar som inte gör det, snarare än en kausal effekt av huvudmannaskap på betygsinflationen.¹⁰

9 Med en liknande logik skulle Skolverkets (2018a) studie kunna tolkas som att betygssättning är mindre restriktiv i fristående gymnasieskolor. Som noterades i avsnitt 3.1 finner den nämligen att elever som läste högskoleförberedande program på fristående gymnasieskolor presterar sämre under första året på högskolan än elever som läste högskoleförberedande program på kommunala gymnasieskolor, trots att de förstnämnda har något högre slutbetyg. Men som också noterades i avsnitt 3.1 är det svårt att dra slutsatser om orsakssamband från studien, exempelvis på grund av att man snedvrider urvalet genom att endast fokusera på elever som söker och kommer in på en högskoleutbildning direkt efter gymnasiet. I en starkare studie finner Edmark och Persson (2020) att friskolorna ökar sannolikheten att eleverna läser vidare på universitetet, och att de presterar bättre under det året, vilket visar att man inte heller bör dra slutsatser om skillnader i betygssättning mellan fristående och kommunala gymnasieskolor från Skolverkets (2018b) studie.

10 Wikström och Wikström (2005) finner att skillnaden mellan gymnasiebetygen (som bestäms internt) och resultaten på högskoleprovet (som rättas externt) är större bland friskolor än kommunala skolor. Samtidigt finner de ingenting som tyder på att betygsinflationen är större i kommuner med åtminstone en friskola, vilket indikerar att friskolekonkurrensen inte påverkar betygssättningen i kommunala skolor. De finner dock att konkurrens bland kommunala skolor ökar betygsinflationen bland elever med utländsk bakgrund. Problemet med studien är att det inte är slumpmässigt vilka elever som väljer att skriva högskoleprovet – elever med höga betyg väljer i högre grad än andra elever att inte skriva högskoleprovet. Dessutom kan ett högt resultat på högskoleprovet innan man går ut gymnasiet påverka hur mycket man anstränger sig i skolan – medan låga gymnasiebetyg kan påverka hur mycket man anstränger sig på högskoleprovet. Det finns även andra metodologiska problem med studien. Detta gör det svårt att tyda om författarnas resultat faktiskt reflekterar en kausal effekt av huvudmannaskap och konkurrens på betygsinflationen i gymnasiet.

SLUTSATSER

Ända sedan skolvals- och friskolereformerna genomfördes under tidigt 1990-tal har debatten kring deras effekter rasat. På senare tid har kritiken inte bara kommit från den politiska vänstern, utan även från borgerligheten. Debatten domineras dock av teoretiska argument och hänvisningar till anekdoter. Men för att avgöra skolmarknadens effekter måste man konsultera den empiriska forskningen. I den här rapporten har jag därför sammanfattat vilka slutsatser som kan dras från den empiriska forskningen på området.

Skolvalet och friskolorna har haft små men positiva effekter på kunskaperna och effektiviteten i grundskolan, vilket inte kan förklaras av betygsinflation. Friskolornas påverkan kan framför allt härledas till konkurrensens effekter på kommunala skolor. Bidraget från vinstdrivande och icke-vinstdrivande friskolor är ungefär lika stora.

På gymnasiet är effekterna mer osäkra. Friskolor har positiva effekter på slutbetygen, sannolikheten att eleverna tar examen inom tre år samt resultaten på nationella prov i engelska och svenska (men inte matematik), bland elever som går på friskolorna. Likaså ökar friskolorna sannolikheten att eleverna läser vidare på universitetet året efter att de gått ut gymnasiet och att de tar minst 15 ECTS-poäng under det året. Det går inte att utesluta att effekterna beror på betygsinflation, men de positiva effekterna på högskolan tyder på att så inte är fallet.

Det finns dock också tecken på att elever i fristående gymnasieskolor presterar något sämre på externt rättade prov än elever i kommunala gymnasieskolor – oavsett driftsform – men det är oklart om detta reflekterar ett orsakssamband. Forskningen tyder hursomhelst inte på att effekterna har varit negativa på systemnivå i denna bemärkelse.

Totalt sett indikerar forskningen samtidigt att likvärdigheten inte har påverkats nämnvärt av skolvalet och friskolorna. Det finns stöd för att

reformerna har ökat skolsegregationen, men det är oklart om resultaten reflekterar ett orsakssamband då forskning tyder på att större möjligheter till skolval minskar bostadssegregationens effekter på skolsegregationen. Att beskylla vinstintresset specifikt håller hursomhelst inte: sorteringen efter elevers förutsättningar är starkast bland icke-vinstdrivande friskolor.

Stödet för att friskolor och skolvalet ökar betygsinflationen på systemnivå över tid är svagt, och om det finns en effekt är den liten. Friskolor tycks vara något mer generösa i rättningen av nationella prov än kommunala skolor bland elever i årskurs 9 och på gymnasiet (men inte i årkurs 3 och 5). Intressant nog är dock icke-vinstdrivande friskolor om något mer generösa i rättningen än vinstdrivande friskolor. Forskningen finner också att kommunala skolor som omgärdas av friskolor är mer restriktiva i rättningen än kommunala skolor som inte gör det. Systemeffekten är därför faktiskt noll. Forskningen tyder alltså på att skillnaderna som existerar mellan fristående och kommunala skolor kan bero på en omfördelning av elever snarare än en kausal effekt av huvudmannaskap.

Med andra ord tyder inte forskningen på att skolmarknaden har haft de katastrofala effekter som vissa borgerliga debattörer och politiker nu menar. Att de positiva systemeffekterna på elevers utfall som har kunnat uppvisas har varit ganska små hittills skulle delvis kunna bero på att forskningen överlag hittills, åtminstone i grundskolan, endast har studerat perioder som sträcker sig något decennium in på 2000-talet; under det senaste årtiondet har marknadsmekanismerna skärpts ordentligt. Att svenska elevers internationella provresultat från och med runt 2012 har stärkts markant – i takt med att konkurrensen ökat – ger stöd för denna tolkning.

En annan anledning till att de positiva effekterna inte har varit större än de har varit är dock att systemet fortfarande är dåligt utformat (se Hel-

ler-Sahlgren 2013a, 2013b).¹¹ Det finns flera problem i systemet som bör åtgärdas. Exempelvis bör man göra rättningen och betygssättningen mer rättssäker med hjälp av centralt rättade nationella prov eller examensskrivningar. Det är anmärkningsvärt att vi åtminstone inte har central rättning av nationella prov trots den breda samsyn om vikten av detta som har rått bland forskare i åtminstone ett årtionde.¹² Rättssäker rättning och betygssättning krävs för att myndigheter och föräldrar ska kunna bedöma skolors kvalitet.

Tyvärr har utvecklingen faktiskt gått åt fel håll när det gäller tillgång till kvalitetsinformation, då SCB förra året plötsligt tog ett nytt policybeslut där betygs- och bakgrundsuppgifter anses vara affärshemligheter och därmed inte kan publiceras på skolnivå – ett beslut som också upprätthållits i domstol (TT 2020). Då detta aldrig tidigare har hänt beror ändringen på nya tolkningar av regelverket, men det verkar alltså som att lagen måste ändras för att explicit säkerställa att data från individuella friskolor kan publiceras. Annars kommer det vara omöjligt att tillhandahålla tillräcklig kvalitetsinformation. Likaså behövs en vassare skolinspektion, som fokuserar på att granska skolors kvalitet och ger föräldrar lättfattlig information om hur olika skolor presterar.

Om man antog åtminstone en viss grupp elever med lotterier i både fristående och kommunala skolor med fler sökanden än platser, skulle man också stärka alla elevers chans att komma in på den skola de har valt och därmed även konkurrensen. Med färre platser som allokeras enligt närhetsprincipen och kötid i skolan skulle nämligen de reella valmöjligheterna för många elever öka markant – och de skulle också få mer nytta av den information som publiceras.¹³ Av politiska skäl är det svårt att ersätta närhetsprincipen och kötid med lottning helt och hållet; en kompromiss skulle vara att både kommunala och fristående skolor måste anta en viss andel av de elever vars föräldrar har sökt skolan med lotterier, under vårterminen innan skolstart.¹⁴

I stället för att bygga argument på teori och anekdoter bör marknadskritiska debattörer och politiker inom borgerligheten alltså lära av forskningen. Man ska definitivt ta problemen som existerar på allvar, men man tjänar ingenting på att överdriva dem. Annars riskerar man bara att ödsla tid och energi på att stödja reformer som i bästa fall inte kommer påverka utfallen i svensk skola – och i värsta fall försämra dem.

11 En faktor som faktiskt tycks ha åtgärdats är att skolpengen jämfört med situationen något decennium in på 2000-talet i dag oftare justeras beroende på elevernas bakgrund, vilket ger starkare incitament för kvalitetskonkurrens (se Heller-Sahlgren 2013a, 2013b). Det är möjligt att denna förändring också är en bidragande orsak bakom de förbättrade resultaten internationellt.

12 Skollagen ändrades 2018 så att lärare i betygssättningen särskilt ska beakta resultaten på nationella prov. Skolverket (2018b) publicerade därför vägledning om hur detta bör gå till. Det är dock i praktiken relativt verkningslöst då ingen ordentlig uppföljning görs kring detta. Dessutom rättar lärarna själva de nationella proven

13 Köer ger visserligen värdefull information till fristående huvudmän för att underlätta planeringen av bland annat framtida expansioner, men då köerna inte är bindande för föräldrars faktiska skolval – och det inte finns regler för hur många köer föräldrar kan ställa sig i – skulle denna information lika gärna kunna skapas genom att huvudmännen ber föräldrarna att anmäla sitt intresse att söka till skolan.

14 Det finns många fler relevanta förslag som skulle kunna stärka skolmarknaden, såsom en nationell skolpeng som gör att finansieringen och driften av offentliga skolor separeras (se Heller-Sahlgren 2013a, 2013b).

REFERENSER

- Andersson, F. W. (2019). Bostadsmarknaden - ett instrument för att välja grundskola? *Ekonomisk debatt*, 47 (5), 17-26.
- Böhlmark, A., & Holmlund, H. (2011). *20 år med förändringar i skolan: Vad har hänt med likvärdigheten?* Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS), Stockholm.
- Böhlmark, A., & Lindahl, M. (2015). Independent Schools and Long[run Educational Outcomes: Evidence from Sweden's Large[scale Voucher Reform. *Economica*, 82 (327), 508-551.
- Böhlmark, A., & Lindahl, M. (2007). *The Impact of School Choice on Pupil Achievement, Segregation and Costs: Swedish Evidence*. Discussion Paper No. 2786, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn.
- Böhlmark, A., Holmlund, H., & Lindahl, M. (2016). Parental choice, neighbourhood segregation or cream skimming? An analysis of school segregation after a generalized choice reform. *Journal of Population Economics*, 29, 1155-1190.
- Böhlmark, A., Holmlund, H., & Lindahl, M. (2015). *School choice and segregation: evidence from Sweden*. Working Paper 2015:8, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Uppsala.
- Bibler, A., & Billings, S. B. (2019). Win or Lose: Residential Sorting After a School Choice Lottery. *Review of Economics and Statistics*, https://doi.org/10.1162/rest_a_00868.
- Billings, S. B., Brunner, E. J., & Ross, S. L. (2018). Gentrification and Failing Schools: The Unintended Consequences of School Choice. *Review of Economics and Statistics*, 100 (1), 65-77.
- Boström, H. (den 5:e februari 2020a). Borgerligheten bör göra slut med särintressena. *Göteborgs-Posten*, ss. <https://www.gp.se/ledare/borgerligheten-b%C3%B6rg%C3%B6ra-slut-med-s%C3%A4rintressena-1.23521278>.
- Boström, H. (den 14:e februari 2020b). När Timbro förklarade krig. *Göteborgs-Posten*, ss. <https://www.gp.se/ledare/n%C3%A4r-timbro-f%C3%B6rklarade-krig-1.24004400>.
- Brandén, M., & Bygren, M. (2018). *School Choice and School Segregation: Lessons from Sweden's School Voucher System*. The IAS Working Paper Series 2018 (1), Linköping University, The Institute for Analytical Sociology.
- Brunner, E. J. (2014). School Quality, School Choice, and Residential Mobility. i G. K. Ingram, & D. A. Kenyon (Red.), *Education, Land, and Location* (ss. 62-91). Cambridge, MA: Lincoln Institute of Land Policy.
- Brunner, E. J., Cho, S.-W., & Reback, R. (2012). Mobility, housing markets, and schools: Estimating the effects of inter-district choice programs. *Journal of Public Economics*, 96 (7-8), 604-614.
- Dahlberg, A. (2016). S slarvar bort frågan om vinst i välfärden. *Expressen*, 10 september, <https://www.expressen.se/ledare/anna-dahlberg/s-slarvar-bort-fragan-om-vinst-i-valfarden/>.
- Dahlberg, A. (2012). Vinst hör inte hemma i skolan. *Expressen*, 17 juni., <https://www.expressen.se/ledare/anna-dahlberg/vinst-hor-inte-hemma-i-skolan/>.
- Delling, H. (2017). M: Omöjligt komma överens med Reepalu som grund. *Svenska Dagbladet*, 9 maj. <https://www.svd.se/m-omojligt-komma-overens-med-reepalu-som-grund>.
- Edmark, K., & Persson, L. (2020). *The impact of attending an independent upper secondary school: Evidence from Sweden using school ranking data*. Working Paper 2/2020, Stockholm University, Swedish Institute for Social Research (SOFI), Stockholm.
- Edmark, K., Frölich, M., & Wondratschek, V. (2014). Sweden's school choice reform and equality of opportunity. *Labour Economics*, 30, 129-142.
- Expressen. (2016). Nej till vinst i skolan är inte socialism. *Expressen*, 31 maj, <https://www.expressen.se/ledare/nej-till-vinst-i-skolan-ar-inte-socialism/>.
- Fredriksson, P., & Vlachos, J. (2011). *Reformer och resultat: Kommer regeringens utbildningsreformer att ha någon betydelse?* Rapport 2011/3, Finanspolitiska rådet.
- Hedvall, B. (2020). Vi har gjort upp med S-Sverige, nu återstår att erkänna borgerlighetens misstag. *Dagens Nyheter*, 6 februari, <https://www.dn.se/ledare/barbro-hedvall-vi-har-gjort-upp-med-s-sverige-nu-aterstar-att-erkanna-borgerlighetens-misstag/>.
- Heller Sahlgren, G. (2017). *Skolpolitiskt relevanta faktorer bakom Sveriges resultat i Pisa 2015*. Rapport, Svenskt Näringsliv, Stockholm.
- Heller-Sahlgren, G. (2013a). *Att skapa en skolmarknad*. Timbro, Stockholm.
- Heller-Sahlgren, G. (2015). *Ett skolpolitiskt villospår - Kamrateffekter och utbildningspolitiska implikationer för Sverige*. Rapport, TIMBRO, Stockholm.
- Heller-Sahlgren, G. (2013b). *Incentivising Excellence: School Choice and Education Quality*. London: Centre for Education Economics.
- Heller-Sahlgren, G. (2020). *PISA 2018 - Sveriges resultat och potentiella förklaringar*. Svenskt Näringsliv, Stockholm.
- Heller-Sahlgren, G. (kommande). *PISA 2018 - Sveriges resultat och potentiella förklaringar*. Svenskt Näringsliv, Stockholm.
- Heller-Sahlgren, G. (2013c). *Skolval, segregation och likvärdighet - vad säger forskningen?* Stockholm: Friskolornas Riksförbund.
- Heller-Sahlgren, G., & Jordahl, H. (2016). *Information - ett verktyg för bättre skolsystem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Heller-Sahlgren, G., & Sanandaji, N. (2016). *Friskolorna och PISA*. Rapport, Tankesmedjan ECEPR.

- Hennerdal, P., Malmberg, B., & Andersson, E. K. (2020). Competition and School Performance: Swedish School Leavers from 1991–2012. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 64 (1), 70-86.
- Holmlund, H., Häggblom, J., Lindahl, E., Martinson, S., Sjögren, A., Vikman, U., o.a. (2014). *Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola*. Rapport 2014:25, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Uppsala.
- Holmlund, H., Sjögren, A., & Öckert, B. (2019). *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan*. Bilaga 7 till Långtidsutredningen, SOU 2019:40, Stockholm.
- Ludvigsson, M. (den 29:e maj 2017). Tror någon på allvar på Reepalu? *Svenska Dagbladet*, ss. <https://www.svd.se/tror-nagon-pa-allvar-pa-reepalu>.
- MacLeod, W. B., & Urquiola, M. (2012). *Competition and Educational Productivity: Incentives Writ Large*. IZA Discussion Paper No. 7063, Institute of Labor Economics, Bonn.
- Moderaterna. (2017). *En välfärd som inte sviker någon*. Rapport, Stockholm.
- Skolverket. (2018a). *Från gymnasieskola till högskola - en registerstudie*. Rapport 466, Stockholm.
- Skolverket. (2018b). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer - Betyg och betygsättning*. Rapport, Stockholm.
- TT. (2020). *Uppgifter om friskolor affärshemligheter*, 19 mars, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/zG1m5b/uppgifter-om-friskolor-affarshemligheter>.
- Tyrefors Hinnerich, B., & Vlachos, J. (2012). *Systematiska skillnader mellan interna och externa bedömningar av nationella prov*. Resultatbilaga, Skolinspektionen, Stockholm.
- Tyrefors Hinnerich, B., & Vlachos, J. (2013). *Systematiska skillnader mellan interna och externa bedömningar av nationella prov - en uppföljningsrapport*. Resultatbilaga, Skolinspektionen, Stockholm.
- Tyrefors Hinnerich, B., & Vlachos, J. (2017). The impact of upper-secondary voucher school attendance on student achievement. Swedish evidence using external and internal evaluations. *Labour Economics*, 47, 1-14.
- Vlachos, J. (2010). *Betygets värde - En analys av hur konkurrens påverkar betygsättningen vid svenska skolor*. 2010:6, Konkurrensverket, Stockholm.
- Vlachos, J. (2012). Är vinst och konkurrens en bra modell för skolan? *Ekonomisk debatt*, 40 (4), 16-30.
- Vlachos, J. (2018). *Trust-Based Evaluation in a Market-Oriented School System*. IFN Working Paper No. 1217, Institutet för Näringslivsforskning, Stockholm.
- Wikström, C., & Wikström, M. (2005). Grade inflation and school competition: an empirical analysis based on the Swedish upper secondary schools. *Economics of Education Review*, 24 (3), 309-322.
- Wondratschek, V., Edmark, K., & Frölich, M. (2013). The Short- and Long-term Effects of School Choice on Student Outcomes — Evidence from a School Choice Reform in Sweden. *Annals of Economics and Statistics*, 111/112, 71-101.
- Östh, J., Andersson, E., & Malmberg, B. (2013). School Choice and Increasing Performance Difference: A Counterfactual Approach. *Urban Studies*, 50 (2), 407-425.

Fria marknader
personlig frihet
öppna samhällen

TIMBRO